

OU TESTAMENTIESE TEKSTE IN DIE GESPREEK OOR HOMOSEKSUALITEIT

Louis Jonker

Departement Ou en Nuwe Testament
Universiteit Stellenbosch

Abstract

Old Testament texts in the dialogue on homosexuality

This article starts with two introductory remarks: the first concerns the role of exegesis in this dialogue, while the second sheds some light on the different views about the locus of meaning. The next section deals with the three Old Testament texts (Gen 19:5; Lev 18:22; Lev 20:13) in which mention is made of homo-erotic deeds. Each text is discussed with reference to different translations, some grammatical and semantic information, as well as exegetical results. The article closes with a few conclusions from the exegetical results, as well as a plea for the involvement of (inter alia) the biblical wisdom traditions in the dialogue.

Slutelwoorde:

Inleiding

Voordat oorgegaan word tot eksegetiese opmerkings oor die Ou Testamentiese tekste wat normaalweg in die debat rondom homoseksualiteit funksioneer, moet eers ter inleiding nagedink word oor die rol van eksegesis in hierdie debat, asook oor die vraag na die setel van betekenis.

Ek maak eers twee opmerkings oor die rol van eksegesis:

- Eerstens, die rol van eksegesis in hierdie debat moenie onderskat word nie. Heel dikwels word tekste uit die Ou (en Nuwe) Testament op 'n meganiese wyse in die debat gebruik. Die enkele tekste word dan geïsoleer, en buite hulle literêre en sosio-kulturele konteks, as 'duidelike riglyne' vir vandag toegepas. So 'n omgaan met die Skrif is onverantwoord en onverantwoordelik! Deeglike eksegesis is nodig waarin die tekste ingebed in hulle literêre en sosio-kulturele kontekste bestudeer word alvorens hierdie tekste diensbaar kan wees in 'n etiese debat oor homoseksualiteit. Die implikasie hiervan is dat lidmate en kerkvergaderings, wat hieroor wil nadink en beleidstandpunte wil formuleer, hulleself eers deeglik aan die eksegetiese resultate moet oriënteer.
- Tweedens moet die rol van eksegesis in hierdie debat egter ook nie oorskat word nie: Ons verwagting van die eksegesis moenie wees om 'finale en eenduidige antwoorde' te verskaf nie. Goeie eksegesis bring nie noodwendig eenstemmigheid in die debat nie. Eksegetiese resultate word ingebed in prosesse van verstaan (hermeneutiese prosesse) waar verskillende voorveronderstellings meespeel. Hierdie punt beklemtoon weer dat lidmate en kerkvergaderings wel deeglik hulleself moet vergewis van die soort voorveronderstellings en vooringenome standpunte wat by hulself funksioneer. Eers dan kan die eksegetiese resultate met 'n oop gemoed geïntegreer word in die prosesse van verstaan.

Voorts moet ons bewus wees daarvan dat die prosesse van Bybelverstaan meerdimensioeneel van aard is, en dat verskillende (ewe gelowige) mense op verskillende plekke na betekenis sal soek wanneer hulle die Bybel probeer interpreteer.¹ Om die debat met verantwoordelikheid te benader, moet myns insiens ook eers nagedink word oor die vraag waar betekenis setel. Ek maak drie opmerkings hieroor:

- Sommige gelowiges meen dat die tekste opsigself betekenis aandui, ander meen dat betekenis gesetel is in die wêreld waarin die Bybeltekste ontstaan het, nog ander beskou die eerste lesers/hoorders se verstaan van ouer tekste as normatief vir betekenis, en nog ander sien die behoeftes van vandag as die finale instansie wat betekenis moet bepaal. Elkeen van hierdie sienings bring verskillende dinamikas in die proses van Bybelverstaan. Indien 'n mens meen dat die tekste opsigself betekenis dra, sou 'n mens byvoorbeeld heel gemaklik kon sê: “Daar staan dit tog helder en duidelik!”. Indien 'n mens egter betekenis in die wêreld agter die tekste soek, sou 'n mens dalk meer huiwerig wees om sonder meer uit die tekste ‘af te lees’ hoe ons vandag moet dink. Indien 'n mens meen dat die eerste lesers/hoorders se verstaan normatief is vir ons verstaan, sou 'n mens ook huiwerig wees om moderne waardes en vraagstukke aan die tekste op te dwing. Diegene wat meen dat vandag se vraagstukke en behoeftes die deurslag moet gee, sou weer nie te veel gewig wou verleen aan die tekste en die wêreld daaragter nie.
- 'n Verantwoordelike omgaan met die Skrif kan egter nie in een van hierdie betekenisdimensies ‘vasval’ nie, maar moet juis toelaat dat verskillende betekenisdimensies met mekaar in interaksie tree. Dit is duidelik uit die vorige opmerking dat 'n eksklusiewe siening van waar betekenis setel, noodwendig tot skeeftrekkings en verskralings lei. 'n Verantwoordelike hermeneutiek sal dit ontmoedig, en sal eerder die interaksie tussen hierdie betekenisdimensies wil fasiliteer.
- Die Bybelwetenskaplike eksegeese kan veral help om die betekenisdimensies van die literêre vorm van tekste, hul ontstaanskontekste, en die eerste kontekste van verstaan, te belig. 'n Wye verskeidenheid eksegetiese metodes is oor die afgelope eeue ontwikkel wat op gesistematiseerde wyse verklarings probeer bied vir die vraagstukke wat die tekste oproep. Hierdie metodes kan verskillende betekenisdimensies help belig en met mekaar in interaksie bring.

Die opmerkings wat hierna volg, moet daarom ook in hierdie lig beskou word. Sonder hierdie eksegetiese inligting sou die tekste op onverantwoordelike wyse in die debat rondom homoseksualiteit gebruik word. Die eksegeese kan sekere betekenisdimensies help belig, en kan die interaksie tussen hierdie dimensies in die verstaansproses fasiliteer – sonder die pretensie dat dit nou finale antwoorde en konklusies kan bied.

Die Ou-Testamentiese tekste

Daar is veral drie Ou Testamentiese tekste wat in die debat rondom homoseksualiteit funksioneer, te wete Genesis 19:5, Levitikus 18:22 en 20:13. Daar word vervolgens na hierdie tekste gekyk. In elke geval word die Hebreeuse teks (BHS) eers verskaf, gevolg deur 'n seleksie van vertalings (OAV, NAV, KJV en NIV) wat verskillende betekenisnuanses na vore bring. By elke teks word dit eers grammatikaal en semanties bespreek, alvorens 'n aantal eksegetiese opmerkings gemaak word.

¹ Vgl. Jonker & Lawrie (2005), hfst. 8.

Genesis 19²

Die teks

MT Gen. 19:5 (BHS)			
<p>וַיִּקְרָאוּ אֶל-לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הַזֶּה הוֹצֵיאֵם אֵלֵינוּ וְנִדְבְּעָה אִתָּם</p>			
Gen. 19:5 (OAV)	Gen. 19:5 (NAV)	Gen. 19:5 (KJV)	Gen. 19:5 (NIV)
<p>En hulle het na Lot geroep en aan hom gesê: Waar is die manne wat vannag na jou gekom het? Bring hulle na ons toe uit, <u>dat ons hulle kan beken.</u></p>	<p>Hulle het vir Lot geroep en vir hom gevra: “Waar is die mans wat vanaand na jou toe gekom het? Bring hulle uit na ons toe. <u>Ons wil geslagsgemeenskap met hulle hê.</u>”</p>	<p>And they called unto Lot, and said unto him, “Where <i>are</i> the men which came in to thee this night? bring them out unto us, <u>that we may know them.</u>”</p>	<p>They called to Lot, “Where are the men who came to you tonight? Bring them out to us <u>so that we can have sex with them.</u>”</p>

Grammatikale en semantiese opmerkings

Genesis 19:5 vorm deel van die narratiewe stuktuur van die groter verhaal wat in Genesis 19 vertel word. Die verhaaltrant word hier voortgesit deur ’n normale waw konsekwentiewe reeks in die eerste twee frases van die vers. Die derde en vierde frases bevat dan die direkte rede van die manne wat by Lot kom aandrang het om sy gaste ‘te beken’ (so in die meer letterlike vertalings hierbo).

Die kernwoord in hierdie vers vir die debat, is die betekenis van die woord וְנִדְבְּעָה – ’n waw kopolatiewe vorm van die werkwoord (in die Qal Imperfektum 1 meervoud van die Hebreeuse wortel ידע). Hierdie Hebreeuse woord word in die OAV en KJV letterlik weergegee (‘ken’). Die ander twee vertalings vertaal dit vryer met ‘seksuele gemeenskap hê’. Hierdie woord word dikwels in die Ou Testament met ’n duidelike seksuele konnotasie gebruik.³

Eksegetiese opmerkings

In die debat word dikwels na Genesis 19:5 verwys as ’n voorbeeld waar homoseks geëis word, en dan duidelik deur die verhaal afgewys word as ’n gruwel wat tot die vernietiging van Sodom gelei het.⁴ Die volgende opmerkings kan kortliks oor hierdie verhaal, en veral die verwysing in vers 5 gemaak word:

² Vgl. ook die verhaal in Rig 19 waar ’n soortgelyke verhaallyn voorkom, hoewel dit ’n ander uiteinde het. In albei verhale is daar mans wat aandrang om met die manlike gaste in die huis seksuele gemeenskap te hê. In albei gevalle word dit geweier, maar word maagdelike dogters aangebied as alternatief. Beide verhale beoordeel die aandrang om seksuele gemeenskap met die manlike gaste te hê negatief, maar in beide gevalle word die geweld wat teenoor vroue gepleeg word eenvoudig gekondoneer deur die verhaallyn.

³ Kyk bv. Gen 4:1, 17, 25; 24:16. Vgl. Botterweck (1982: 494) en Schottroff (1984: 691).

⁴ Die term ‘Sodomie’ het juis ook sy oorsprong in hierdie verhaal. Hoewel dit ’n term is wat nie in die Ou Testament self voorkom nie, vorm hierdie verhaal die agtergrond vir die ontstaan en gebruik van dié term.

- Die verhaal word baie duidelik geplaas teen die agtergrond van die Ou Nabye Oosterse gasvryheidsreëls.⁵ Genesis 18 (wat die aanloop vorm tot die verhaal in Gen 19) begin met Abraham wat drie mans (vermoedelik engele) gasvry ontvang. Toe hulle later wil vertrek, begin die verhaal waarin Abraham en die Here gesprek voer oor die vernietiging van Sodom en Gomorra. Genesis 19 begin dan met Lot ('n broerskind van Abraham wat in Sodom gewoon het) wat ook 'twee engele' ontvang en daarop aandring dat hulle by hom tuisgaan. Kommentare⁶ wys daarop dat Lot nie 'n inheemse bewoner van Sodom was nie, en dat hy moontlik deur sy gasvryheid teenoor die engele hierdie vreemdelinge wou beskerm teen die moontlike aanvalle van die Sodomiete. Sommige uitleggers vermeld dat daar in sommige Ou Nabye Oosterse kontekste die gebruik was om heerskappy en mag oor vreemdelinge te bewys deur hulle tot seksuele daade te dwing.⁷ Op so 'n wyse is die vreemdeling verneder, en is duidelik gemaak wie die mag besit. Moontlik weerspieël die verhaal dan ook iets van hierdie magsvergrype waaraan Lot en sy gaste uitgelewer was as vreemdelinge in Sodom.
- Die verhaal vertel dat die manne van Sodom (oud en jonk – niemand is dus uitgesluit nie) almal saam opgetrek het na Lot se huis en daarop aangedring het om met die besoekers seksuele omgang te hê. Lot bied dan sy twee maagdelike dogters aan ten einde sy besoekers te beskerm. Hierdie daad van Lot word geensins deur die verhaal veroordeel nie. Dit blyk eerder dat dit die eerbare ding sou wees om te doen in terme van die Ou Nabye Oosterse gasvryheidsreëls. Binne die manlik-patriargale omgewing waarbinne die verhaal ontstaan het en afspeel, word die moontlike verkragting van Lot se dogters allermins negatief bejeën.
- Na verdere verloop van die verhaal, word die stad uiteindelik vernietig. Dit blyk dat hierdie verhaal van die Sodomiete 'n laaste klimaks wou wees wat aandui hoe korrup die inwoners van Sodom werklik geword het. Die wyse waarop hierdie klimaks uitgedruk word, is deur middel van 'n verhaal waarin op 'groepsverkragting' aangedring word.⁸
- Hoewel daar in 'n hele aantal ander Ou⁹ en Nuwe¹⁰ Testamentiese tekste na Sodom verwys word, is dit interessant dat die homo-erotiese daade waarop die Sodomiete aangedring het volgens Genesis 19:5 nêrens as die rede vir die vernietiging van Sodom aangegee word nie. Dit laat iemand soos Seow (1996: 15) tot die volgende gevolgtrekking kom: "It is evident, however, that the narrative is not about same-sex love. Rather, it is a story about wickedness in general, violence, and the violation of a sacrosanct code of hospitality. Gang rape is at issue in the passage, not same-sex love."

Die Levitikus-tekste

Aangesien dieselfde eksegetiese opmerkings oor beide hierdie tekste gemaak kan word, word daar in elke geval eers gekyk na die teks/vertalings en grammatikale/semantiese

⁵ So ook in Rigt. 19. Vgl. Wenham (1984: 63): "The men of Sodom are ... portrayed as transgressing not simply Israelite moral standards but the universal rule of behavior accepted throughout the ancient Orient."

⁶ Vgl. bv. Wenham (1984: 53vv.).

⁷ Hierdie praktyk is selfs in moderne militêre kontekste nie onbekend nie.

⁸ Vgl. Brueggemann (1982: 164): "...the Bible gives considerable evidence that the sin of Sodom was not specifically sexual, but a general disorder of a society organized against God."

⁹ Dit is veral in die Ou Testamentiese profeteboeke waar verwysings na Sodom (en Gomorra) opduik. Vgl. Jes 1:9; 3:9; 13:9; Jer 23:14; 49:18; Eseg 16:46-47; Amos 4:1; Sef 2:9. Sien ook Deut 29:23; 32:32 en Klaagl 4:6.

¹⁰ Vgl. Matt 10:15; 11:23; Luk 10:12; 17:26-32; 2 Petr 2:8; Hebr 13:2.

inligting voordat die eksegetiese opmerkings na die bespreking van die tweede teks sal volg.

Levitikus 18:22

Die teks

MT Lev. 18:22 (BHS)			
וְאִתְּזָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא			
Lev. 18:22 (OAV)	Lev. 18:22 (NAV)	Lev. 18:22 (KJV)	Lev. 18:22 (NIV)
Met 'n manspersoon mag jy ook geen <u>gemeenskap hê</u> soos 'n mens met 'n vrou het nie. Dit is 'n gruwel.	Jy mag nie 'n <u>homoseksuele verhouding hê</u> nie. Dit is 'n afstootlike sonde.	Thou shalt not lie with mankind, as with womankind: it is abomination.	Do not lie with a man as one lies with a woman; that is detestable.

Grammatikale en semantiese opmerkings

- Die woord wat gebruik word vir 'man' is זָכָר ('manlike persoon')¹¹ in plaas van die meer algemene woord אִישׁ ('man').¹²
- Die vooropstelling van die frase וְאִתְּזָכָר ('en met 'n manlike persoon') is op die patroon van die ander stipulasies wat in hierdie hoofstuk aangebied word. Die 'geaffekteerde' word telkens eerste geplaas ter wille van beklemtoning van die onderskeie gevalle.¹³
- Die verbod kom hier in die tipiese apodiktiese vorm (לֹא תִשְׁכַּב) voor, dit wil sê as 'n absolute verbod waarin daar nie verskillende gevalle of toestande ter oorweging aangebied word nie.¹⁴
- Die werkwoord wat hier gebruik word (שָׁכַב), wat ook vervat is in die nomen מִשְׁכָּב, beteken letterlik 'om te lê',¹⁵ maar het hier (soos ook elders in die Ou Testament) die konnotasie van seksuele omgang.¹⁶ Die verbod behels dus dat jy nie die lê van 'n vrou met 'n manlike persoon mag lê nie (letterlik).
- Die beoordeling van die genoemde daad word in die daaropvolgende pronominale sin gegee, naamlik 'n Afskuwelike ding/praktyk is dit.' Die woord תוֹעֵבָה word voor-

¹¹ Dit is ook die woord wat in Gen 1:27 gebruik word om die twee geslagte van mekaar te onderskei.

¹² Vgl. Bratsiotis (1973: 238-252) en Clements (1977: 593-599).

¹³ Van der Merwe *et al* (1997: 282) noem hierdie verskynsel 'topikalisering'. Die semanties-pragmatiese funksie daarvan word soos volg beskryf: "Topikalisering van 'n sinstuk kan ... gebruik word om die fokus van 'n sin aan te dui. Met die fokus van 'n sin word bedoel dat die informasie wat die 'gefokusseerde' item weergee, die meeste gewig dra in terme van die totale hoeveelheid informasie wat in daardie sin weergegee word. Die gefokusseerde element is normaalweg 'n item wat 'n bepaalde keuse verteenwoordig in 'n konteks waar meer as een alternatief moontlik was. Die alternatiewe kan eksplisiet of implisiet in die konteks van die bepaalde uiting teenwoordig wees." Hierdie spesifieke geval hoort waarskynlik onder 'n subgroep wat deur Van der Merwe *et al* onderskei word, naamlik om "die spesifieke aard van iets ... (te) bevestig".

¹⁴ So ook bv. in die Tien Gebooie.

¹⁵ Hierdie letterlike betekenis word weerspieël in die twee Engelse vertalings.

¹⁶ Die OAV weerspieël hierdie betekenisnuanse. Dit is duidelik dat die NAV hierdie uitdrukking verder gaan kwalifiseer/interpreteer het as "'n homoseksuele verhouding'.

opgestel ter wille van fokus.¹⁷ Hierdie woord kom dikwels in die Ou Testament voor as 'n negatiewe beoordeling van 'n hele reeks verskillende praktyke wat hoofsaaklik die volgende in gemeen het: afwykende en onopregte godsdienstbeoefening,¹⁸ Dit wil dus lyk of die Levitikus-tekste ook die beoordeling van hierdie daad binne 'n godsdienstige konteks beoordeel.

Levitikus 20:13

Die teks

MT Lev. 20:13 (BHS)			
וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכַּבֵּי אִשָּׁה הוֹעֵבָה עִשׂוּ שְׂנֵיהֶם מוֹת יוֹקָחוּ דְּמֵיהֶם בָּם			
Lev. 20:13 (OAV)	Lev. 20:13 (NAV)	Lev. 20:13 (KJV)	Lev. 20:13 (NIV)
En as 'n man met 'n manspersoon <u>gemeenskap het</u> soos 'n mens met 'n vrou het, het hulle altwee iets gruweliks gedoen. Hulle moet sekerlik gedood word. Hulle bloedskuld is op hulle.	Twee mans <u>wat homoseksueel verkeer</u> , doen 'n afskuwelike sonde. Hulle moet doodgemaak word. Hulle verdien die dood.	If a man also <u>lie with mankind</u> , as he lieth with a woman, both of them have committed an abomination: they shall surely be put to death; their blood <i>shall be</i> upon them.	If a man <u>lies with a man</u> as one lies with a woman, both of them have done what is detestable. They must be put to death; their blood will be on their own heads.

Grammatikale en semantiese opmerkings

- Hierdie verbod word anders aangebied as die een in Levitikus 18:22. Hier is dit nie 'n apodiktiese verbod nie, maar as 'n geval te midde van ander soorte gedrag – dus in kasuïstiese formaat.
- In hierdie geval word bygevoeg dat albei die partye sekerlik gedood moet word. Die teks in Levitikus 18:22 het nie enige straf vermeld nie. Die stelligheid van die strafmaatreeël word versterk deur die gebruik van die Infinitief Absolutus.¹⁹
- 'n Verdere kwalifiserende frase kom by – addisioneel tot dit wat in Levitikus 18:22 vermeld word – naamlik dat 'hulle bloed'²⁰ (sal wees/is) op hulle'.

Eksegetiese opmerkings

- Kommentare verskil dikwels van mekaar of dit hier oor morele of oor kultiese wetgewing gaan.²¹ Indien moreel, het dit die implikasie dat die seksuele gedrag wat hier

¹⁷ Kyk weer Van der Merwe *et al* (1997: 285) wat aandui dat hierdie sinsvolgorde gebruik word “om die aard of kwaliteit van die predikaat te bevestig.”

¹⁸ Vgl. Gerstenberger (1984: 1051vv.) en Preuss (1995: 580vv.).

¹⁹ Vgl. Van der Merwe *et al* (1997: 119).

²⁰ Gerleman (1984: 449-450) dui aan dat die basiese vorm van hierdie formule (met die nomen altyd in die meervoud plus die voorsetsel *b-*) slegs in die Priesterlike literatuur voorkom.

beskryf word, opsigself eties afgekeur word. Indien kulties, kan 'n saak daarvoor uitgemaak word dat dit heidense kultiese praktyke (soos tempelprostitusie)²² is wat afgewys word. Hierdie soort kultiese praktyke was wel goed bekend onder sommige van die ander bevolkingsgroepe met wie Israel gereeld kontak gehad het.

- In ieder geval moet besef word dat die woord 'homoseksualiteit' (soos dit vandag verstaan word) nie hier gebruik word nie, en dat dit vreemd aan hierdie tekste is.
- Let op dat die voorskrifte slegs betrekking het op mans wat met mans seksuele dade sou pleeg. Daar is geen aanduiding of hierdie reëlings ook geld met betrekking tot vroue nie.
- Hierdie tekste vorm deel van 'n groter geheel, naamlik Levitikus 17-26 wat as die 'Heiligheidskodeks' bekend staan.²³ In hierdie hoofstukke word 'n hele verskeidenheid van sake aangespreek wat telkens gemotiveer word met die frase "Julle moet heilig wees, want ek die Here julle God is heilig."²⁴ Die heiligheid van God vorm dus die basis vir die kultiese en/of morele gedrag wat hier voorgeskryf word.
- 'n Groot verskeidenheid onderwerpe word in hierdie hoofstukke aangespreek. Daar word selfs in 20:9 vermeld dat kinders wat hul ouers vloek, doodgemaak moet word.
- Die Heiligheidskodeks word dikwels in verband gebring met die priesterlike siening van 'gegradeerde heiligheid'²⁵ wat heel waarskynlik die wêreld- en lewensbeskouing van die Ou Testamentiese omgewing gekenmerk het. Hiervolgens word alle lewenswêreldkategorieë (van tempel- en stadsargitekatuur, asook toelaatbare voedselsoorte, tot indeling van die volk in priesters en gewone mense, met vreemdelinge op die rand van die samelewing) ingedeel as sferes van heiligheid uitkringend vanaf die heiligheid van Jahwe (soos vergestalt in die Allerheiligste deel van die tempel). Die tipering van voorwerpe, mense en gedrag as rein of onrein word dan volgens hierdie uitkringende sferes gedoen. Om van een sfeer na 'n ander oor te gaan (bv. as jy onrein geraak het, om weer rein te word), moes daar aan sekere voorgeskrewe rituele voldoen word.
- Hierdie indelingsbeginsel wat priesterlike denke gemunt het, vorm dan ook die agtergrond vir heelwat kategoriserings wat in die priesterlike wetgewing aangetref word, byvoorbeeld watter kossoorte as (on)rein geld,²⁶ watter gewasse nie in een land gesaai mag word nie,²⁷ dat verskillende materiale nie gebruik mag word om 'n kledingstuk te maak nie,²⁸ ensovoorts.²⁹

²¹ Seow (1996: 16) waarsku dat ons nie te streng tussen 'moreel' en 'kulties' moet onderskei in die Ou Testamentiese denkwêreld nie: "We are inclined to distinguish between 'moral' and 'ritual' laws, but the labels are arbitrarily applied and foreign to Hebrew thought. For the ancient Israelites, there was no distinction between cultic and moral purity."

²² Vgl. Von Rad (1963: 212): "In Canaan, where civilization at that time was already old, sexual aberrations were quite in vogue. At any event the Canaanites seemed dissolute to the migrating Israelites, who were bound to strict patriarchal customs and commands. This was especially true of the Canaanite cult of the fertility gods Baal and Astarte, which was erotic and orgiastic at times ..."

²³ Vgl. Sun (1992) vir 'n kort opsomming van die sienings oor die sg. Heiligheidskodeks.

²⁴ Vgl. Lev 19:2 en 20:26.

²⁵ Vgl. Jenson (1992).

²⁶ Vgl. bv. Lev 11.

²⁷ Vgl. Lev 19:19.

²⁸ Vgl. ook Lev 19:19.

²⁹ Kommentare wys meestal daarop dat hierdie denke moontlik ook ten grondslag lê van die Gen 1-skeppingsverhaal waar alles in 'n geordende vorm aangebied word om uit te mond in die klimaks, nl. die sabbatsrus. Vgl. bv. Westermann (1983: 127vv.).

- Dit blyk dat hierdie indelingsbeginsel ook baie sterk gefunksioneer het in die identiteitsvorming van Ou Israel. Boeke soos Esra en Nehemia (wat heel waarskynlik ook in soortgelyke priesterlike kringe ontstaan het) bepaal byvoorbeeld dat Joodse mans nie met vreemde vroue mag getrou het nie³⁰ (en dat diegene wat wel met sulke vroue getroud was, hierdie vroue na hulle eie land moes terugstuur). Die motivering is naamlik dat die ‘heilige saad’ van die Godsvolk nie op so ’n wyse ‘grense moes oorskry’ nie, en dat die identiteit van die volk nie in gedrang moes kom nie.
- Levitikus 18-20 vorm ’n kleiner subeenheid binne die Heiligheidskodeks. Hfst. 18 en 20 konsentreer veral op seksuele sake (nl. watter soort seksuele omgang verbied word), terwyl hoofstuk 19 op die vereistes vir priesters konsentreer. Hier word onder meer ’n hele aantal voorskrifte vir priesters genoem wat vandag geïnterpreteer word en nie letterlike geneem word nie, aangesien ons besef dat ons sosio-kulturele omgewing en waardes anders lyk as dié van die Bybelse tyd.
- Dit is baie duidelik dat dit in hierdie kleiner gedeelte, maar ook in die Heiligheidskodeks as geheel, handel oor korrekte gedrag in die land wat die Here aan sy volk sal gee. Dit word telkens (soos aan die begin van hfst. 18) gemeld dat die voorskrifte aan die volk gegee word sodat hulle nie sal maak soos die volkere wat deur die Here verdryf is nie. Die gedagte van identiteitsvorming van die Godsvolk staan dus hier ook voorop.
- Die verhouding tussen die volk se gedrag en die beloofde land word ook eksplisiet uitgedruk. Indien die gedrag van Israel nie anders is as dié van die vorige inwoners van die land nie, sal die land hulle uitspuug en verwerp.³¹ Welwese in die land is dus afhanklik van hulle morele en kultiese gedrag wat duidelik onderskei kan word van die vorige inwoners s’n.

Konklusie

Die volgende voorlopige konklusies kan uit bovermelde eksegetiese gegewens gemaak word (as ’n bydrae in die interaksie met ander betekenisdimensies):

- Daar is geen twyfel dat die Ou Testament die soort gedrag wat in hierdie verse beskryf word, ten sterkte afkeur nie. Dit word afgekeur te midde van die vermelding van ander soorte seksuele gedrag (ook heteroseksueel) wat eweneens nie uitdrukking sou gee aan die heiligheid van God nie.
- Of dit in hierdie verse egter om ‘homoseksualiteit’ handel, soos ons dit as verskynsel ken, is te betwyfel. Dit blyk dat die kontekste te make het met afwykende en perverse gedrag, en dat dit nie uitsprake maak oor seksuele oriëntasie in die algemeen nie, en nog minder oor durende verhoudings van liefde en trou tussen persone van dieselfde geslag. In die geval van Genesis 19³² druk hierdie soort gedrag die boosheid van die Sodomiete uit, maar dit blyk duidelik dat dit daar eerder handel oor ’n ernstige oortreding van die Ou Nabye Oosterse gasvryheidsreëls. In die Levitikus-tekste speel die siening van ‘gegradeerde heiligheid’ en reinheidsreëls baie duidelik ’n rol. Die Godsvolk word afgegrens van ander volkere (wat allerhande seksuele praktyke as vrugbaarheidsrituele in hulle kultus bedryf het).
- Veral die Levitikus-tekste konfronteer ons met die (in)konsekwentheid van ons interpretasies. Ons kan normaalweg heel goed verduidelik waarom ons nie meer kinders

³⁰ Vgl. Esra 9 en 10, asook Neh 13.

³¹ Vgl. Lev 18:24-25.

³² So ook in Rigt 19.

doodmaak wat hul ouers vloek nie, waarom ons nie meer persone met 'n liggaamlike gebrek van die priesteramp weerhou nie, en waarom ons nie meer ons steur aan die verbod op sekere kossoorte nie. Ons verstaan dat dit met kultureel-bepaalde inhoude te make het. Terselfdertyd sukkel ons om hierdie beginsel konsekwent te gebruik in die interpretasie van byvoorbeeld die bovermelde verse.

Hierdie konklusies word aangebied in die gees soos uiteengesit in die inleiding tot hierdie bydrae. Sonder inagnam van hierdie eksegetiese aspekte, sou interpretasie van hierdie Ou Testamentiese tekste onverantwoord wees. Maar eweneens handel die aanbod van hierdie eksegetiese resultate nie die debat rondom homoseksualiteit af nie.

'n Laaste gedagte: miskien moet ons ook in ons gesprekke oor homoseksualiteit gaan kyk na Bybeltekste wat nie eksplisiet oor homo-erotiese gedrag gaan nie. Seow (1996: 19vv.) doen byvoorbeeld aan die hand dat ons ook die Wysheidstradisies van die Ou Testament (om maar net vir die doel van hierdie artikel binne die ruimte van die OT te bly) in hierdie gesprek moet betrek. Hy meen dat dit vrugbaar kan wees om die volgende rede: "The wisdom tradition emphasizes at once the possibilities and the limitations of knowledge through the observation of nature and human experiences... In this biblical perspective, one does not begin instruction with revelation from on high; there is no 'thus saith the LORD' formula in the wisdom books. Wisdom does not focus on the authoritative traditions, either. Noticeably absent from the wisdom texts of Proverbs, Job, and Ecclesiastes are the main themes that one finds elsewhere in the Bible. ... Indeed, some detect in the wisdom tradition a certain reticence in explaining the realities of the world in strict terms of divine cause and effect." Ou Testamentiese wysheid sou sekerlik nie ongepas wees vir die huidige gesprek oor homoseksualiteit binne (o.m.) die NG Kerk nie!

BIBLIOGRAFIE

- Botterweck, GJ 1982. 'ידע', *TWAT* III, 486-512.
- Bratsiotis, NP 1973. 'אש', *TWAT* I, 238-252.
- Brueggemann, W 1982. *Genesis (Interpretation series)*. Atlanta: John Knox Press.
- Clements, RE 1977. 'זכר', *TWAT* II, 593-599.
- Douglas, M 1999. *Leviticus as literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Gerleman, G 1984. 'ךם', *THAT* I, 448-451.
- Gerstenberger, ES 1984. 't' b pi.', *THAT* II, 1051-1055.
- Gerstenberger, ES 1993. *Leviticus (OTL – Engelse vertaling)*. Louisville: Westminster Press.
- Jenson, PP 1982. *Graded holiness: a key to the priestly conception of the world*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Jonker, LC & Lawrie, DG 2005. *Fishing for Jonah (anew). Various approaches to biblical interpretation*. Stellenbosch: African Sun Media.
- Meyer, EE 2005. *The Jubilee in Leviticus 25: A Theological Ethical Interpretation from a South African Perspective*. Münster: LIT Verlag.
- Noth, M 1965. *Leviticus. (OTL series – Engelse vertaling)*. Chatham: SCM Press.
- Preuss, HD 1995. 'תועבה', *TWAT* VIII, 580-592.
- Schottroff, W 1984. 'jd', *THAT* I, 682-701.

- Seow, CL 1996. 'A Heterotextual perspective', in Seow, CL (ed.) *Homosexuality and Christian Community*. Louisville: John Knox Press, 14-27.
- Sun, HTC 1992. 'Holiness Code', *ABD* III, 254-257.
- Van der Merwe, CHJ *et al* 1997. *Bybels-Hebreeuse Naslaangrammatika. Volume 1*. Kaapstad: Nasionale Boekdrukkery.
- Von Rad, G 1963. *Genesis. (OTL series – Engelse vertaling)*. Bloomsbury: WL Jenkins.
- Wenham, G 1994. *Genesis 16-50. (WBC series)*. Dallas: Word Books.
- Westermann, C 1983. *Genesis Kapitel 1-11*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag.